

Τα σενάρια για τον Τάφο του Πολεμιστή στο Πλάσι Μαραθώνα

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Ηρώο για την τιμήση προγόνων ή τόπος ηρωολατρείας. Τα παραπάνω είναι τα πιθανά σενάρια για τον χαρακτήρα του χώρου στο Πλάσι Μαραθώνα όπου εντοπίστηκε ο τάφος πολεμιστή των μυκηναϊκών χρόνων (περίπου 1600 π. Χ.). Ένας τάφος από τον οποίο έλειπαν τα οστά (εκτός από ελάχιστα υπολείμματα), όχι όμως και τα όπλα του πολεμιστή, δηλαδή το ξίφος, το δόρυ, το εγχειρίδιο, το μαχαίρι και τα 13 βέλη του, μια μεταφορά η οποία, όπως όλα δείχνουν, συνέβη

περίπου χίλια χρόνια μετά τον θάνατό του.

Και τι μας οδηγεί στα σενάρια αυτά; Τα ασφαλή στοιχεία που δίνουν πιθανά και υποθετικά συμπεράσματα, όπως αυτά που ανέφερε ο Πάνος Βαλαβάνης, καθηγητής κλασικής αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) κι ένας από τους υπεύθυνους της ανασκαφής, κατά την ομιλία του «Το Πλάσι Μαραθώνος ως τοπίο μνήμης». Η ομιλία δόθηκε στην ειδική συνεδρίαση για την πανεπιστημιακή ανασκαφή στο Πλάσι Μαραθώνα στο πλαίσιο του 11ου Επιστημονικού Συμποσίου «Ανασκαφή και Έρευνα XI», που διοργάνωσε πρόσφατα ο Τομέας Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του ΕΚΠΑ.

«Η απουσία οστών από την ταφή ενός πολεμιστή της εποχής του Χαλκού, που μας οδήγησε στην υπόθεση ανακομιδής τους εκτός τάφου, είναι το πρώτο ασφαλές στοιχείο» ανέφερε ο κ. Βαλαβάνης. Το δεύτερο είναι η κατασκευή στρώσεων λίθου και πηλού επάνω από τμήμα του προϊστορικού νεκροταφείου και της συγκεκριμένης ταφής, πιθανότατα κατά την αρχαϊκή περίοδο (περίπου 700 π. Χ.), στρώσεις που όπως φαίνεται έγιναν για την εξυγίανση του σημείου και τη δημιουργία πλατφόρμας η οποία ανύψωνε τη θέση. Ενδιαφέρουσα είναι και η ύπαρξη κυκλικών διαμορφώσεων, σύμφωνα με τον καθηγητή. «Το τρίτο στοιχείο είναι τα κινητά ευρήματα, δηλαδή η ανεύρεση καταλοίπων από οστά ζώων και καρπών, που μαζί με τα αρκετά όστρακα, υστερογεωμετρικά, πρωτοαττικά και κυρίως μελανόμορφα, καθώς και με την κεφαλή πήλινου ειδωλίου του δεύτερου μισού του 6ου αι. π. Χ., υποδηλώνουν τη συνεχή χρήση της θέσης για δυο περίπου αιώνες» συνέχισε ο ομιλητής.

Και ποια είναι τα πιθανά συμπεράσματα ως προς το εύρημα; «Πιθανότατα κατά την αρχαϊκή περίοδο, δημιουργείται γύρω από την κατασκευή αυτή ένας ορθογώνιος περίβολος διαστάσεων περίπου 26Χ20 μ. από σκληρό γκρίζο ασβεστόλιθο, πολυγωνικής τοιχοδομίας, του οποίου σώζονται οι τρεις πλευρές. Είναι πολύ πιθανόν επάνω από τον πολυγωνικό τοιχοβάτη του περιβόλου να υπωνόταν πλίνθινη ανωδομή. Η υπερυψωμένη λοιπόν πλατφόρμα και ο περίβολος επάνω από τάφους της Εποχής του Χαλκού, σε συνδυασμό με τις κυκλοτερείς διαμορφώσεις και τα κινητά ευρήματα, μας οδηγούν στην ταύτιση των λειψάνων αυτών στο Πλάσι Μαραθώνα με ένα ηρώο για τίμηση προγόνων ή ηρωολατρεία», δήλωσε ο κ. Βαλαβάνης.

Στη συνέχεια παρατέθηκαν παραδείγματα τελετουργιών ηρωολατρείας σε θολωτούς ή θαλαμωτούς μυκηναϊκούς τάφους κατά τους ιστορικούς χρόνους, καθώς και σε παραδείγματα αλλαγής χρήσης νεκροταφείων ή τμημάτων τους σε λατρευτικούς χώρους, όπως έγινε στο Πλάσι. Επίσης, αναφέρθηκαν παραδείγματα ανακομιδής οστών από μακρινές περιοχές. «Οι ανακομιδές οστών από μακρινές

περιοχές και η μεταφορά τους στα κέντρα πόλεων δεν είναι ασυνήθεις στον αρχαίο κόσμο. Οι πιο γνωστές από τις επτά περιπτώσεις που αναφέρουν οι πηγές είναι δύο. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, γύρω στα μέσα του 6ου αι. π. Χ. οι Σπαρτιάτες, αδυνατώντας να κατακτήσουν την Αρκαδία, ρωτούν το μαντείο και λαμβάνουν χρησμό ότι για να το πετύχουν θα πρέπει να μεταφέρουν τα οστά του Ορέστη από την εχθρική Τεγέα στη δική τους πόλη. Την ίδια αντίληψη διακρίνουμε και στο δεύτερο παράδειγμα της μεταφοράς από τον Κίμωνα το 475 π. Χ. των οστών του Θησέα από τη Σκύρο στην Αθήνα και την ίδρυση του Θησείου, ενός ιερού στο κέντρο της πόλεως όπου τα εναπόθεσε», επισήμανε ο ομιλητής.

Είναι όμως η περίπτωση στο Πλάσι ανακομιδή οστών σε μια άλλη, μακρινή περιοχή; «Στην περίπτωση του Μαραθώνα και με βάση τις πολύ προσεκτικές ανασκαφικές παρατηρήσεις, η απουσία των οστών από τον τάφο συνδέεται με ανακομιδή τους, που γίνεται ταυτόχρονα με την αλλαγή χρήσης του χώρου από ταφικό σε λατρευτικό. Δεχόμενοι ότι οι δυο αυτές ενέργειες είναι αλληλένδετες, τότε τα οστά του Μυκηναίου πολεμιστή δεν μεταφέρθηκαν σε άλλο τόπο, όπως του Ορέστη ή του Θησέα, αλλά θα μπορούσαν να είχαν παραμείνει στον ίδιο χώρο, στην πλατφόρμα πάνω από τον τάφο με σκοπό τον αφηρωισμό του σημαντικού αυτού νεκρού. Έτσι είναι αναμενόμενο να υποθέσουμε επάνω στην πλατφόρμα μια υπέργεια κατασκευή σε μορφή ηρώου ή υπέργειου ταφικού μνημείου», σημείωσε ο καθηγητής.

Ποιες ανάγκες όμως κάλυπτε η ηρωολατρεία; «Το γεγονός ότι πολλές από τις εκδηλώσεις ηρωολατρείας απευθύνονται σε ήρωες του μυκηναϊκού παρελθόντος ή προς νεκρούς πολεμιστές, όπως στην περίπτωση μας, υποδηλώνει την ανάγκη των εμπνευστών τους, που ήταν οικογένειες, αριστοκρατικά γένη ή ολόκληρες πόλεις-κράτη, να βρουν συμβολικούς προστάτες και μαχητές για τα ευρισκόμενα σε κίνδυνο εδαφικά ή περιουσιακά συμφέροντά τους», πληροφόρησε ο κ. Βαλαβάνης, συμπληρώνοντας ακόμα μια εκδοχή: Τον ρόλο που έπαιξαν οι συγκρούσεις για τη διεκδίκηση γης όπου ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τους πλούσιους παλαιούς γαιοκτήμονες ήταν η απειλή που δεχόταν η περιουσία τους από ξένους ή από τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις.

«Ένας από τους τρόπους άμυνας ήταν και η καταφυγή στην ηρωολατρεία με την επισήμανση του τάφου ενός παλαιού πολεμιστή, την ανακομιδή των οστών του και την ανάδειξή του σε ήρωα προστάτη τους με τη δημιουργία ενός ηρώου ακριβώς πάνω από τον τάφο του. Με τον ίδιο τρόπο τεκμηριώνουν και την αυτοχθονία τους στην περιοχή, ένα άλλο αγαπητό ιδεολογικό όπλο με το οποίο ισχυροποιούνται τέτοιου είδους διεκδικήσεις», επεσήμανε. Και τι μας λέει το γεγονός ότι κανένα εύρημα στον συγκεκριμένο χώρο στο Πλάσι δεν χρονολογείται αργότερα από το

τέλος του 6ου αι. π. Χ. ή από τις αρχές του 5ου αι. π. Χ; «Αυτό μας υποχρεώνει να συνδέσουμε τη διακοπή της λατρευτικής δραστηριότητας είτε με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας στην Αθήνα και την άμβλυνση των παθών μεταξύ των κοινωνικών τάξεων είτε με τη Μάχη του Μαραθώνα, αφού το ιερό βρισκόμενο κοντά στο περσικό στρατόπεδο και οπωσδήποτε κοντά στο πεδίο της μάχης, προφανώς καταστράφηκε», ανέφερε ο καθηγητής.

Και η τύχη της ηρωολατρείας του συγκεκριμένου Μυκηναίου πολεμιστή; «Ισχυρές ενδείξεις από τη γύρω περιοχή δείχνουν ότι οι κάτοικοι επανήλθαν μετά τη Μάχη και ανοικοδόμησαν τον οικισμό τους, ο οποίος συνέχισε να ζει ως το τέλος της αρχαιότητας. Όμως φαίνεται ότι δεν ξαναχρησιμοποίησαν τον χώρο της παλιάς ηρωολατρείας, που είχε πια υπερκεραστεί πραγματικά και συμβολικά από τη μεγάλη Μάχη. Τώρα ο τόπος δεν είχε ανάγκη από τον πολεμιστή προστάτη της Εποχής του Χαλκού. Προστάτες και δικοί του αλλά και όλης της αττικής γης ήταν πλέον οι 192 πολεμιστές του Μαραθώνα. Η γη που σκέπαζε την τέφρα τους ήταν ο μεγάλος τύμβος που δημιούργησε ένα νέο τοπίο μνήμης, ένα τοπίο που δεν ανήκε μόνο στους Μαραθώνιους και στους Αθηναίους, αλλά σε όλους Έλληνες», κατέληξε ο ομιλητής.

Η πανεπιστημιακή ανασκαφή στο Πλάσι, που πραγματοποιείται από το Τμήμα Ιστορία και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, γίνεται στο πλαίσιο του μαθήματος της Ανασκαφικής με δύο στόχους: Πρώτον, την πρακτική άσκηση και την εκπαίδευση των υποψήφιων αρχαιολόγων και δεύτερον, τη διερεύνηση της διαχρονικής ανθρώπινης παρουσίας στο Μαραθώνα. Σύμφωνα με όλα τα στοιχεία παλαιών και νέων ανασκαφών, το Πλάσι αποτελούσε το επίκεντρο της ανθρώπινης κατοίκησης στην περιοχή του Μαραθώνα από την προϊστορία έως και τους πρώιμους χριστιανικούς χρόνους.

Πηγή: imerisia.gr